

met de „heilige“ die milde noodig. le beves- En daar

zich zoo e werke- slaachtof- die mis- er zelfs werd of weg. Zij ig trach- r moeder een aan- om?

en door en een bor hem hzelf uit- en haar

et volge- uit het ardeering s vast te eerlijke niet allen een kun- tiven wij vullheid, die dat

zich wel i, plaatst beledi- ne schijn en enkel men zien ning met God toch ng wordt t wij ons door den gelooven,

niet ge- t ondoor- h ander- verlangt men aan

er Foer- roomheid t schoone kinderlijk el anders, die Isa- ij wil het men, en t ze geen ortkomen, e in haar erwij de om geeft uidt, het ch.

fdag van met haar len in de an, opent tegenover

van Je- huis „De

villa „de ar bewus- a en hun fdevollen rgeet, on- voor den n kind- ngen, die icht, en

de baas . De com- niet vol- — het t het een

van Jan uding te- van haar , ondanks g te ver- ar nieuw vil, onder gelyk te God het zij heeft ar kindje er liet ze chter het

leed van haar moeder begrepen en gaf ze haar eigen beeld terug in de briefwisseling met haar, die de woorden nooit zou lezen.

Ook zij kreeg de smart te dragen, maar zij had geleerd, dat God het verdriet geeft, om te groeien in genade.

Dit goed geschreven boek is ook om de literaire waarde, maar vooral wegens het positieve geluid, bij de oplossing van een heel belangrijk probleem, een aanwinst voor de christelijke literatuur.

Gron.

H. S.

Boekbespreking

Tusschen Kuyper en Barth (III, slot)

Met 't voorgaande zijn we aan 't eind van onze bespreking gekomen. We hopen op Berkouwers relatie tot Barth nog nader in te gaan bij de bespreking van de volgende deelen van deze reeks.

We laten ook rusten allerlei andere kwesties, welke we graag in dit boek besproken hadden gezien. Ik denk daarbij b.v. aan het door Woelderink in zijn boek over de Rechtvaardiging aan de orde gestelde probleem van de Rechtvaardiging die aan het geloof voorafgaat en die op het geloof volgt en de daarmee samenhangende exegese van de eerste verzen van Romeinen 4. Het is het oude probleem, dat Gomarus reeds onderkende, toen hij sprak van de *actus directus* en de *actus reflexus* in de rechtvaardigmaking en dat ook in de kwestie van de rechtvaardiging van eeuwigheid weer ten volle actueel is.

Maar we meenen, dat hetgeen we boven schreven, voldoende is om den titel boven deze recensie te rechtvaardigen. Tusschen Kuyper en Barth beweegt zich het dogmatische oeuvre van dr Berkouwer. Hij staat op het keerpunt van de oude traditionele gereformeerde theologie en de moderne dialectische „interpretatie“ van de orthodoxie. In die traditionele gereformeerde dogmatiek is veel dat vernieuwing behoeft. Inderdaad dwingen de dialectici door hun nieuwe problemstellingen ons rekenschap te geven van wat er in de traditionele dogmatiek vernieuwing behoeft en wat behouden kan blijven. Ook in het stuk der rechtvaardiging heeft Kuyper veel scheefgetrokken. Maar met alle kritiek, die wij ook hier op Kuyper hebben, kunnen wij met vreugde vaststellen, dat de *vooronderstellingen*, waarvan hij uitging, ons duizendmaal liever zijn, dan de destructieve supposities van de moderne actualiteitstheologen. En daarom is een synthese tusschen Kuyper en zijn epigonen eenzijdig en Barth en de zijnen anderzijds ook ten eenenmale onmogelijk. In zulk een synthese zal Barth het altijd winnen en de gereformeerde dogmatiek steeds verder gereduceerd worden. Een bewijs daarvan ligt voor ons in het besproken boek.

Hier ligt voor ons tenslotte ook open de tragiek van de gebeurtenissen in de Kerk van Christus van het laatste decennium. Dr Berkouwer heeft zich, ook als *theoloog*, laten binden aan bovenschrijftuurlijke leerinhouden. Hij heeft mede de reformatische beweging helpen uitbannen uit de Gereformeerde Kerken. Dat heeft hem ook als dogmaticus teruggedrongen binnen bepaalde, niet door de Schrift geëiste grenzen en hem, ook in zijn kritiek op de moderne theologie, vleugellam gemaakt. Ook de dogmaticus kan zich niet losmaken van de Kerk, waarbinnen hij, behalve dogmaticus, ook confessor is. En dat is te meer te betreuren, daar de reformatische theologie zich meer dan ooit geroepen ziet de rechtvaardiging door het geloof alleen te blijven belijden tegenover de opdragende macht van Rome.

De Roomsche theologen schuiven vandaag met groote kracht weer naar voren de betekenis van de *genade* en het *geloof* in het stuk van de rechtvaardiging. Wie kennis heeft genomen van de publicaties van convertieten als Van de Pol en Cornelia de Vogel, ziet hoe hier getracht wordt met een vernieuwd accent op reformatische termen de protestantische wereld, verzwakt door de theologie van Schleiermacher, Ritschl en Barth, en geïnfiltreerd door het sacramentalisme vanuit de Anglicaansche theologie en een figuur als Newman, te penetreeren. Nog onlangs verkondigde een Roomsche theoloog, dat de Roomsche theologie achter Trente om, weer terug moet grijpen op middeleeuwsche theologen als Thomas met zijn nog niet door de reactie op de Reformatie scheefgetrokken accenten op geloof en genade.¹⁾ Inderdaad, het oecumenisch „gesprek“ ook met Rome en de boven gesignaleerde standen van zaken, zijn een doodelijke bedreiging voor het Paulinisch reformatisch erfgoed van de rechtvaardiging door het geloof alleen.

Maar zoolang Rome nog handhaaft den befaamden twaalfden canon van het concilie van Trente met zijn beruchte anathema:

Soo wie seijdt dattet rechtveerdighmakende ghe- loove anders niet en is dan het betrouwen van de barmhertigheijdt Gods, die de sonden vergeeft om Christus' wille, oft dat het selve betrouwen alleen

¹⁾ Dr H. J. H. M. Fortmann in *Geloof en Sacrament* (inaugurele oratie, Utrecht).

't gene is daer door dat wij rechtveerdigh ghemaect werden, die zij in den ban, ende af- gesneden.²⁾

Ik zeg, zoolang dit anathema er nog ligt, zullen wij niet de gansche Reformatie, Luther en Calvin blijven belijden:

Wij behuilen dan dat de mensch door het geloof gerechtvaardigd wordt, zonder de werken der wet. Rom 3: 28.

Luther vertaalde:

So halten wir nun dafür, dass der Mensch gerecht werde ohne des Gesetzes Werke, allein durch den Glauben.³⁾

Dat „allein“ was niet uit Paulus' pen gevloeid. Maar Luther voegde het op den Wartburg aan Paulus toe als de volkomen legitieme reactie op het hernieuwde Judaïsme van de gedeforbeerde Kerk van zijn dagen. Het zij ook ons adagium in de zware worsteling om het reformatisch erfgoed in deze dagen te bewaren, ook tegenover hen, die nog zoo kort geleden het „in den ban“ en „afgesneden“ van Trente toepas-

²⁾ In *Ordonnantien ende Decreten van den H. Concilie Generael Ghehouden tot Trenten, Antwerpen, MDCL*, pag. 57.

³⁾ „In Rom. 3: 28 hat Luther dieses „allein“ eingeschoben; aber er hat es dem Texte nicht oktroyirt, sondern es liegt nach dem Zusammenhang wirklich darin und ein geborner Grieche würde es gewiss eingeschoben haben“. E. Böhl, a.h.w., pag. 485.

DE CRISIS VAN HET GEZAG

in het bedrijfsleven (XXVI, slot)

Zoolang men met ons erkent de separatie in den eigendom, vastgelegd en gehandhaafd in de Wet des Heeren, en zooals door ons in de voorgaande artikelen betoogd ook gegeven in de Scheppingsordinantiën en daaruit voortvloeiende, zal men met ons er voor moeten pal staan, dat het goed zijn door God gestelden bezitter heeft, ook wanneer dit door samenvoeging van bezit in een groote onderneming is ondergebracht, en daarvoor acties of aandelen als bewijzen van eigen- dom zijn afgegeven. Deze feitelijke toestand mag door ons nimmer uit het oog worden verloren, ook al gaat menige bezitter wel wat losjes met zijn bezit om. Ook over zijn aandelen is de mensch als rentmeester tegenover God als over een nadeel-in-een-zaak verantwoording verschuldigd. Men mag dan ook als Chris- ten maar geen uitsluitende „coupon-knipper“ zijn, die alleen maar let op het dividend en op den koers der aandelen. Men heeft zich terdege af te vragen of in de onderneming, waarin men een aandeel heeft, groot of klein, het onder zijn verantwoordelijkheid door de directe gevoerde beleid goed of slecht is. Het zou b.v. kunnen zijn, dat in het dividend een deel van het aan den arbeider onthouden loon was begrepen en dat zou roepen tot in de ooren van den Heere Zebaoth, volgens Jacobus 5: 4.

Wij voor ons achten deze onderscheiding van de onderneming als gemeenschap, betrokken op het goed in beheer, waarbij in feite de ondernemings-gemeen- schap gaat treden in de rechten van de bezitters, een zeer gevaarlijke constructie niet alleen, maar ook goeddeels phraseologie. Men moge dan nog zooals de genoemde R.K. schrijvers, met name Mr C. P. M. Romme, voor zichzelf 'n onderscheiding aanhouden tusschen de onderneming in vermogensrechtelijken zin en de onderneming als gemeenschap, in feite heeft men wat het beheer betreft aan het vermogen zijn „vermogen“ ontnomen en deze onderscheiding uitgehold en prak- tisch van haar waarde beroofd.

Dat deze onderscheiding van de onderneming in vermogensrechtelijken zin en als gemeenschap door een schrijver als Mr C. P. M. Romme niet overal wordt gevolgd, moge daaruit blijken, dat hij inzake de winst- bestemming in het geval van een ondernemer, die met zijn geheele vermogen voor den gang van zaken aan- sprakelijk is, erkent „dat tegenover het kwade risico van het volle verlies hem toekomt het goede risico van de volle winst“. (De onderneming als gemeen- schap in het recht, blz. 158). Prof. Dr B. de Jongh poneerde in zijn *Diesrede 1918—1919* „dat een nut- tige productieve aanwending der gemaakte winst bet- ter kan worden overgelaten aan de onderneming, dan aan aandeelhouders“. Geheel in dezen geest staat ook Prof. Romme voor de N.V. een anderen gang van za- ken voor, daar moet volgens hem het beheer in han- den zijn van een ondernemingsraad, gevormd door den ondernemer (directie), de werkers in de onderneming en de deelnemers (aandeelhouders). Toch geldt o.i. ook van dezen aandeelhouder in de N.V., dat ook hij voor het volle bedrag van zijn aandeel het kwade ris- co draagt van het volle verlies en dus in de lijn van den gedachtengang van den professor recht moest hebben op het goede risico van de volle winst. Op dit punt zijn wij het geheel eens met Dr J. Ph. M. van Campen, wanneer deze op blz. 20 van zijn meerge- noemd werk „Onderneming en Rechtsvorm“ in dit

ten op hun eigen broeders in Christus, mede onder leiding van dr G. C. Berkouwer. Zwolle.

R. H. BREMMER.

Juliana Regina. Oranje-jaarboek. Jaar- lijksche uitgave. — Drukkerij Hollandia, Baarn.

We ontvingen ter bespreking het eerste deel van een jaarlijksche uitgave, onder den titel: „Juliana Regina“ 1948—1949. Dit eerste deel is samen- gesteld door den Heer D. Wijnbeek, en is geïllustreerd met vele „exclusieve“ foto's; totaal ruim honderd. Wat „exclusief“ beteekent weet ik niet precies, maar er zijn er bij, die niet gemeengoed zijn geweest tot nu toe.

Deze Oranjekroniek geeft een jaarlijksch overzicht, in woord en beeld, van de gebeurtenissen die direct verband houden met ons Koninklijk Gezin. Als begin- datum werd 1 September 1948 genomen. Elk deel zal worden afgesloten op Prinsjesdag, na de opening van de gewone zitting der Staten-Generaal.

Hierdoor ontstaat een werk van groote historische waarde, dat het hart zal verkwikken van allen, die zich met liefde en aanhankelijkheid rondom ons Vor- stenhuys scharen.

De lage prijs maakt het een ieder mogelijk, zich in het bezit van deze jaarlijksche uitgave te stellen.

Dat deze kroniek in den loop der jaren moge uit- groeien tot een indrukwekkende rij deelen, laat zich verwachten. Wij hebben voor de uitvoering niets dan lof; de tekst is sober gehouden, de afdruk der clichés bijzonder goed.

K. S.

POLITIEK EN SOCIAAL LEVEN

verband opmerkt: „Het is immers ethisch volkomen toelaatbaar om met een ander uitdrukkelijk af te spreken, dat mijn risico niet boven een bepaalde hoogte uitgaat, wanneer de andere partij hierin toestemt. We kunnen derhalve vaststellen, dat in een zelfstandige onderneming zoowel economisch als ethisch een aan- sprakelijkheidsbeperking verantwoord is“. Dit zoo zijnde, brengt deze aansprakelijkheidsbeperking ook geen verminderde eigendomsrechten met zich, noch heeft die ten gevolge.

Hiermede beëindigen wij de bespreking van de drie reeds eerder genoemde hoofdsorren van vennoot- schappen van koophandel. De „handelings voor geme- ne rekening“ meenen wij in dit verband onbesproken te kunnen voorbijgaan, hoewel in de wet onder den titel vennootschap van koophandel erkend.

Met het oog op ons onderzoek naar den bezitter en dus den rentmeester over het goed tegenover God, den eenigen Eigenaar, behoeft over deze „handelings voor gemeene rekening“ niet te worden gehandeld.

Als resultaat van ons onderzoek meenen wij te mo- gen vaststellen, dat wij in alle drie ondernemingsvor- men, waarvan wij den organisatorischen opzet schets- ten, de bezitter van het goed of de rentmeester Gods kon worden aangewezen. Ook bij den meest ingewik- kelden vorm, die der naamloze vennootschap. Het moge nu zijn, dat bij dezen laatsten ondernemingsvorm de dagelijkse leiding der zaken door den bezitter in handen van één of meer bestuurders of directeuren is gelegd, er was toch de mogelijkheid van volledigen invloed op het beleid van deze bestuurders door hun opdrachtgever(s) en dat op verschillende manier, zoo- wel door commissarissen als door den eisch van ver- antwoording aan de algemeene vergadering van aan- deelhouders. Met opzet hebben wij daarbij doen uit- komen, wat het Wetboek van Koophandel zooal voor bepalingen ten aanzien van de N.V. bevat, alsook ten opzichte van de andere vormen van vennootschap.

Reeds eerder hebben wij betoogd, dat wanneer er gesproken moet worden van een recht tot medezeggen- schap voor den arbeider in loondienst, men moet be- ginnen dit recht principieel aan te toonen bij de zaak van één baas met één knecht. Wanneer het een recht is, dat den arbeider in loondienst toekomt op grond van zijn arbeider zijn in dienst van een ander, dan is het ongetwijfeld het eenvoudigst dit recht te bewijzen aan den eenvoudigsten vorm van onderneming. Doch zoo stelt men de zaak niet. Men betoogt, dat dit recht bestaat en begint bij de grootere ondernemingen, en noemt dan steeds de naamloze vennootschappen. Dan zal het bewijs moeten worden geleverd, dat wanneer de bezitter van het goed in zijn plaats een bestuurder aanstelt over zijn goed, dan daaruit een recht voort- vloeit voor den arbeider om in die situatie de mede- zeggenschap over de zaak te gaan deelen, niet met dien bestuurder, doch zelfs met dien bezitter over het- geen diens bezit is. Wij wachten op dat bewijs en dan op zulk een bewijs vanzelfsprekend, dat zijn rechts- kracht ontleent aan de Heilige Schrift. Vooralsnog noemen wij het stellen van dezen eisch revolutionair en rechtstreeks ingaand tegen de Wet Gods. De argu- menten voor deze overtuiging gaven wij. Men wil de verproletariseering der massa arbeiders, die zoo ont- stellend groot is, tegengaan door aan deze massa mede- zeggenschap in de groote ondernemingen te gaan ver-

leen. Afgedacht van de vraag of het een wijze zet is om een door de voorstanders zelf als zodanig aangeduide „proletarische massa“ medezeggenschap te gaan verleenen over hetgeen bezit van een ander is, en dat in een zoo uiterst moeilijke situatie voor land en volk als wij thans beleven, waarbij alle geëxperimenteerde op dit gebied levensgevaarlijk is, is er maar één weg voor den verproletariseerden arbeider, waarop hij zonder schade voor zich en anderen kan geraken uit dezen deplorabelen toestand, en dat is zijn arbeid weer beginnen te gaan zien als een opdracht, waartoe hij door God geroepen is, en waarin hij mag bezig zijn. Wij kunnen het eenvoudig ook zóó zeggen, want in dit eenvoudige antwoord ligt dan meteen de volle waarheid besloten, de redding voor den verproletariseerden arbeider ligt in den wederkeer tot God en tot de gehoorzaamheid aan Zijn Woord.

Wij achten de sociale paragraaf stellig niet minder belangrijk dan de talrijke strijders voor arbeidersbelangen in de kringen der arbeidersorganisaties. Deze paragraaf krijgt evenwel in onzen tijd een uitbreiding, die haar m.i. volgens de Schrift niet toekomt, nu men begonnen is den door God in Zijn Wet aangewezen verantwoordelijken beheerder over de scheppingsgoederen van zijn plaats te verdringen en naast hem de arbeiders, die hij in zijn dienst heeft, medezeggenschap te gaan verleenen over zijn bezit. Men doet dat dan op grond van de constructie van de onderneming als gemeenschap, die een gedachte-thing is. Wij weten wel, dat men zich voor dien term: de onderneming als gemeenschap, met goed recht o.a. ook kan beroepen op ds J. C. Sikkel. Reeds in zijn „Vakorganisatie naar Christelijke beginselen“ (uitgave Hoveker & Wormser, Amsterdam, 1903) verdedigde hij in stelling 38, de in de toelichting op deze stellingen nader ontwikkelde gedachte: Het bedrijf in gemeenschap is het ideaal van de ware bedrijfsorganisatie. Nu moet men wel bedenken, dat ds Sikkel zulks deed in afkeer van de vakorganisaties die geen vakorganisaties, maar arbeiders-strijdorganisaties waren volgens hem. Hij poneerde dan ook gelijktijdig de stelling, dat de Patroons (hij noemde dit nadrukkelijk „een schoonen naam“, blz. 11) van Godswegen geroepen waren om de tegenwoordige vakorganisatie te ontraden en te weerstaan, omdat zij geen lijdelijke houding mochten aannemen „waar ze met pretentie van Vakorganisatie optreedt, om zich van de macht in Bedrijf- en Vak meester te maken.“ (Blz. 25). Hij drukte zich te dien aanzien zelfs zeer scherp uit: „In de bestaanswijze, in het wezen der zoogenaamde Vakorganisaties, die geen Vak kennen en geen Bedrijf, maar slechts de Arbeid en de Arbeiders, en in het totaal der Arbeiders alleen macht en recht, dáár zit de wereldwijn in, die er noodzakelijk uit groeien moet.“ (Blz. 19). Hij zag het bedrijf als „het eigenlijke organisme, waarin de gemeenschappelijke arbeid leeft en waarin de menschen in hun arbeidstaak leven.“ (Blz. 30). Toch was het reeds in zijn tijd, doch zeker in den onzen, zaak uiterste voorzichtigheid te betrachten ten aanzien van den term „gemeenschap“, en dit in betrekking tot de verhouding onder de werkers in de ondernemingen. Wij kennen en erkennen de onderscheiden betekenissen van het woord gemeenschap en dat de term „volksgemeenschap“ b.v. een wezenlijk geheel afdeelt is dan b.v. „gemeenschap der heiligen“. Zoo kan er ook gesproken worden van een zekere „ondernemings-gemeenschap“. De vraag is evenwel: wat verstaan wij onder die gemeenschap en hoe ver reikt het gemeenschappelijke? Wanneer men door dat woord wil uitdrukken, dat menschen, die samen in een zaak werken, als patroon en arbeider, door dat werk verbonden zijn en zich ook verbonden moeten weten, dus niet elkander moeten gaan tegenstreven, dan ontmoet dit woord bij ons geen bezwaar doch wel instemming. Maar wij moeten ons bewust zijn en blijven, dat de draagwijdte van zulk een gemeenschap een zeer beperkte is. De tegenstellingen tusschen den socialist en den communist enerzijds en den zich aan de Schrift onderwerpenden Christen anderzijds zijn o.i. te diep en te fundamenteel, ook wat betreft de beschouwing en waardeering van den arbeid, dan dat de term „gemeenschap“ hier een die beide groepen omvattende, inderdaad waardevolle, collectieve betekenis zou kunnen hebben. Helaas! Wij hebben thans in de ondernemingen b.v. een Bedrijfsunie-gemeenschap, omvattende de leden van C.N.V., K.A.P. en N.V.V. en een daartegenover staande E.V.C. gemeenschap, onder de arbeiders. Ik vernam zelfs van een ondernemer, die met twee afvaardigingen onder zijn personeel, de ééne van de Bedrijfsunie en de andere van de E.V.C. afzonderlijk moest onderhandelen. Dit teekent de situatie. Wat komt er zoo nog van de onderneming als gemeenschap terecht? Ieder, die de praktijk in dezen kent, zal moeten toegeven, dat juist door de fundamentele tegenstellingen, tusschen hen die op revolutionair standpunt staan en hen, die dit niet doen, tusschen hen, die God als Wetgever erkennen en hen, die zichzelf autonoom achten, de ware gemeenschap ook in de onderneming veelszins ontbreekt. Men leidt hieruit niet af, dat wij niet doordrongen zouden zijn van het groote belang eener zoo hecht mogelijke samenwerking in de onderneming. Wij behooren niet tot hen, die alle banden van zich werpen, wij kennen en erkennen onzen naaste, ook in de onderneming.

Maar dat uit het feit van het bestaan van deze on-

dernemingsgemeenschap nu zou voortvloeien, dat de arbeider in deze gemeenschap recht zou hebben op medezeggenschap tegenover zijn patroon, achten wij onbewezen niet alleen, doch ook een inbreuk maken op den door God zelf gelegden band tusschen het goed en zijn verantwoordelijken bezitter of rentmeester.

Want het moge waar zijn, dat in de onderneming, die in werking is, ook een organisme werkzaam is, waarbij de samenwerkende personen als leden in het lichaam aan het hoofd ondergeschikt zijn, en in dezen niet alleen plichten, maar ook rechten hebben, de principiële fout, welke o.i. gelegen is in het stellen van den eisch van economische medezeggenschap voor den arbeider is deze, dat veelzins de onderneming wordt gezien als een coöperatie van gelijke krachten met gelijke rechten, de krachten van kapitaal en arbeid, terwijl wij daartegenover als onze overtuiging plaatsen, dat in de onderneming werkzaam is (hetgeen iets geheel anders is, dan dat dit de onderneming zelf zou zijn) een gemeenschap in arbeid van ongelijke krachten, van personen met ongelijke positie, met ongelijke opdracht en taak, waartoe zij door God zijn geroepen als heer en knecht, in ongelijke verhoudingen en met ongelijke rechten en plichten. Want ook hier geldt, wat Gustave Thibon in zijn zeer lezenswaardige studie vol van scherpsinnige aphorismen, uitgegeven onder den titel: „Diagnostics“ (Essai de Physiologie sociale), uitgave Librairie de Médicis, Paris, 1945) opmerkt op blz. 37 in zijn afwijzing van de Fransche revolutie, en haar gevolgen voor het leven van Frankrijk: „la fraternité n'a pas ici-bas de pire ennemi que l'égalité“ (de broederschap heeft hier beneden geen erger vijand dan de gelijkheid).

De Schrift gaat ons voor om als beeld van gemeenschap, van organisme, het menschelek lichaam te noemen (1 Cor. 12). Wanneer wij haar daarin volgen, dan vervult zorg ons hart, wanneer wij zien, dat armen en beenen niet langer tevreden zijn met hun eigen functie, maar ook iets van de taak van de hersenen, of wellicht nog scherper uitgedrukt, van hoofd en hart, mede willen gaan uitoefenen. Dat moet uitloopen op ontbinding juist van het lichaam, van de gemeenschap.

P. GROEN.

Rectificatie. Aan 't eind van deze artikelenreeks gekomen, attendeerden we nog op een kleine onjuistheid in één der artikelen, nl. het 30e. Op blz. 370 van den vorigen jaargang, regel 42 van boven, leze men: „Dat komt niet daardoor, dat in die kleine onderneming geen gemeenschap is, doorgaans is daar het gemeenschappelijke in het werk het sterkst ontwikkeld“.

Mr K. Groen krijgt een standje van Prof. Mr A. M. Donner

Mr K. Groen schreef in Ned. Gedachten, 5en Jaargang, No. 8, een artikel over de taak van de overheid ten opzichte van de Zondagsrust, waaruit we het volgende citeeren.

„Naar art. V van haar program van beginselen belijdt de A.R.P., dat de Overheid regeert bij de gratie Gods, en hierna hare regeeringsmacht ontleende..... ter vrijlating van den dag des Heeren, en alzoo mede in 's volks belang zelve zooveel doenlijk in al haar vertakkingen op dien dag behoort te rusten..... en zoo bijzonderlijk in haar arbeidswetgeving als in haar concessieën geheel of gedeeltelijken stilstand van zake voor dien dag heeft te bedingen.“ — De Overheid ontleent haar gezag enkel en alleen aan God..... Daarom heeft de Overheid een taak in de handhaving van Zijn dag, dien Hij Zich zelve toebedeelt: Maar voorop gaat de plicht der Overheid des Heeren dag te heiligen..... Maar wel kan de Overheid de voorwaarden voor de mogelijkheid van Zondagsheiliging scheppen, door handhaving der Zondagsrust..... Haar Zondagsheiliging bestaat evenwel, althans hoofdzakelijk, in handhaving der Zondagsrust“.

Tot zoover enkele grepen uit het artikel dat zich richtte tegen het beleid van de Regeering inzake Zondagsarbeid.

Maar en nu komt het: Ned. Gedachten is volgens de redactie een blad waar iedereen iets naar voren kan brengen, zonder dat de Partij de verantwoordelijkheid voor het geschrevene op zich neemt, dus verscheen van de hand van Prof. Mr A. M. Donner een artikel waar Mr Groen met een gehandschoende hand een draai om de ooren kreeg, omdat z'n artikel niet deugde.

Mr Groen liet in z'n artikel uitkomen, dat de Overheid niet moet zien naar: wat wil het volk op Zondag; maar: wat eischt God van mij als overheid. Mr Donner neemt hier stelling tegen in Ned. Gedachten, No. 10, 5en Jaargang, en zegt o.a. „In een godsdienstig vrijwel homogeen staat, kan het reeds zonder meer in de overheidstaak tot handhaving van de rechtsorde en de goede zede besloten liggen, dat men ook de inachtneming van de Zondagsrust in vergaande mate afdwingt; in een staat waar er meer godsdienstig verschil is, waar een belangrijk deel der bevolking aan het Evangelie is onzonken en waar Gods Wet niet meer algemeen in de consciëntiën aanspreekt, komen de zaken weer anders te liggen..... De Overheid heeft niet de taak naar haar andere taken ook Gods Wet als zodanig te handhaven. Zij heeft dat slechts zijdelings te doen voor zover dat in het kader van de

uitvoering van haar „andere“ taken aan de orde komt. Gods Wet handhaven zonder meer kan de Overheid niet, omdat deze zich in de eerste plaats tot het innerlijk richt..... Hier staan niet twee alternatieven naast elkaar: Zondagsrust of Zondagsontheiliging..... Voor grote groepen, die de aldus opgelegde rust niet meer begrijpen en die aan de Zondag als de dag des Heeren vrijwel of geheel zijn onzonken, maakt men die dag daarmede tot een dag van ledigheid en de ervaring leert ook hier, dat ledigheid des duivels oorkussen is“. Zoo gaat deze Prof., die de 37 Art. der N.G.B. onderschrijft, nog door.

Z'n relaxa komt dus hierop neer, dat de mensch vrij is en vrij moet blijven om den Zondag te gebruiken naar z'n eigen wil. Ja, de overheid heeft volgens Mr Donner de taak hem de gelegenheid te geven. En de gronden van dit alles? De Practijk. Als Mr Donner kinderen heeft en hij verbiedt ze om in den tuin van den buurman te loopen, en ze doen het dan toch, dan zegt Mr Donner: oeh laat ze maar gaan, het moet zeker zoo zijn.

Het door Mr Donner naar voren gebrachte standpunt is maar niet een persoonlijke meening, maar deze meening wint hoe langer hoe meer veld.

Daarom wil men Art. 5 ook veranderen.

Voor allen die van de A.R. Partij lid zijn is dit voorval een waarschuwing te meer om toe te zien en de oogen open te houden.

Zwijndrecht.

ANTH. ZIJDERVELD.

P.S. De gespatieerde woorden waren in Ned. Gedachten vet gedrukt.

GEZINSLEVEN

Aangaande mij en mijn huis

Deze woorden zullen in uw hart zijn.
Deut. 6 : 6.

Het is een heilige taak der ouders, dat ze altijd en overal, waar ze hun kinderen bij zich hebben, tot hen en met hen zullen spreken de woorden van Gods Verbond: van Zijn trouw, van Zijn grootheid, van Zijn genade; van Zijn rijke beloften, van Zijn geboden, die niet zwaar zijn, en in het volbrengen waarvan groote loon is; ook van Zijn heiligen toorn, over Zijn kinderen, die Zijn wet verlaten.

Niet een taak, die de ouders zich nu en dan eens herinneren, op welk oogenblik ze tot het kind een toepasselijk woord spreken, terwijl ze gedurende het grootste gedeelte van den dag, niets anders en niets meer voor hun kinderen zijn, dan een ongelooftige Vader en Moeder.

De Heere geeft hun geen oogenblik vacantie van deze opdracht. Lees nog maar eens weer Deut. 6 : 7.

Net zoo min als een Christen-onderwijzer zijn Christelijk onderwijs mag noch kan beperken, tot het uurtje, dat op zijn lesrooster is uitgetrokken voor Bijbelsche- of Kerkgeschiedenis, met inbegrip van het gemeenschappelijk gebed: al zijn onderwijs, geheel zijn optreden moet zijn een inleiden van het kind in de heilgeheimen des Heeren —

net zoo min mag een Christenouder het onderwijs van zijn kinderen in het Verbond des Heeren beperken tot een enkel woord, op een oogenblik dat hem geschikt voorkomt. Evenmin te pas en te onpas, maar steeds door.

Gods Woord is geen flitslicht, maar schijnt altijd; gelijk een lamp, die regelmatig, onafgebroken haar licht uitstraalt; gelijk de zon den ganschen dag door alles zet in het volle licht.

Zoo ook de Ouders. Waar zij zijn met hun kinderen, daar moeten deze zijn in het licht; altijd onder het beslag van het Woord Gods, dat heerschappij voert over het gansche leven, dat vreugde en troost en kracht schenkt onder alle omstandigheden; daar moeten zij zich weten in de gemeenschap des Heeren, die in Zijn Woord Zich openbaart.

Hoe dit alles kan?

Dat zegt Mozes ons in het 6e vers: „Deze woorden zullen in uw hart zijn“.

Alleen als van de Ouders gezegd kan worden, dat de woorden des Heeren in hun hart zijn, zullen ze in staat zijn daarvan te spreken tot hun kinderen; zooals Hij dat van hen eischt, zullen ze het ook doen.

Die woorden moeten daartoe in het hart der Ouders zijn.

Dat houdt in de eerste plaats in, dat ze de woorden des Heeren kennen. Hoe zullen zij ze anders aan hun kinderen kunnen inscherpen. Tegenwoordig worden druk de eischen besproken, waaraan de verloofden hebben te voldoen, voor ze in staat geacht kunnen worden, een goed huwelijk aan te gaan.

Maar een eerste eisch is, dat ze onderlegd zijn in de zaken van het Koninkrijk der hemelen, van het Verbond Gods. Hoe zullen ze anders ooit in staat zijn, niet alleen om op de vraag, hun gesteld, zoo vaak ze een kind laten doopen: „Of gij niet belooft en u voorneemt, dit kind, als het tot zijn verstand zal gekomen zijn, waarvan gij vader zijt, in de voorzeide leer naar uw vermogen te onderwijzen, of te doen onderwijzen“ — met „ja“ te antwoorden, maar ook om die belofte na te komen!

En één der oorzaken, waardoor er ook in eigen

kring va
is zeken
weinig.
Toch
hart zij
Ze be
geloovig
baars, e
ziel; als
maken t
Als d
overpein
ken we
In alle
verwijz
We z
kinderen
Dan i
Schrift.
Waar
over.
Het b
als een
daarom
We z
dige jeun
aan bel
hang om
aan ken
Maar
ieder ou
ook over
waren, e
dit van
Pas de
inscherp
maar oo
slacht z
wegen v

Amice
Laat
werk ov
nu maar
Op tw
Om te
raonen
dienden
want die
dan de z
Net zo
vonden,
kel boec
mensch.
Nu spr
dit is e
kerentaf
men, d
volkeren
anders.
Welnu,
pers zeg
meer dan
jaren ter
Jasper
moet zijn
op het fe
gangen g
De me
Dit be
maar zij
honderdd
is. Hoe
Trouwens
bladside
het niet.
Maar z
klaart hij
weet hij
Toynbee
antwoord
Natuur
heeft er
particulie
mensche
eenmaal
nergens i
lijke heil.
Nu ach
jaar, niet
is, zegt
keerpunt,
leven dan
kunnen z
Gods wijs
en de op
Maar z
Hij ziel
as in de
gen van
een prof
land, ma